

Kunstenaar aan de vergetelheid ontrukkt

De engel van Toronto

Nog niet zo lang geleden overleed Lazarre Ponticello. Honderd-en-tien jaar is hij geworden. Hij was Frankrijks laatste nog levende veteraan uit de Eerste Wereldoorlog. Het heengaan van deze directe getuige betekent niet dat deze periode afgesloten is. Het boek zal voorlopig niet gesloten worden. Overal komen we nog indirecte getuigenissen van dit verschrikkelijke conflict tegen, en niet alleen op uitgestrekte grafvelden in België of Frankrijk.

Portfolio

Bij het opruimen van mijn grootvaders zolder in Haarlem kwam ik een portfolio tegen, zeg maar de artistieke nalatenschap, van een zekere J.M.Stultiens, een zilversmid en metaalbewerker. In een doos vond ik wel vijftig schetsen van juwelen en ongeveer hetzelfde aantal foto's van verschillende kerkelijke voorwerpen, maar ook een paar foto's van bronzen gedenkplaquettes van gesneuvelde militairen uit de eerste wereldoorlog. Zo is er een gedenkplaat voor Paul Brooks Clarke, "lieut 124 th Canadian Pioneers, killed in action near Zonnebeke, october 28th 1917, aged 21 years".

Gedenkplaten

Wie was deze J.M.Stultiens? Zeker geen familie, maar wie dan wel? Hoe was die doos op zolder terechtgekomen? Hoe komt het dat een Nederlander gedenkplaten maakte voor gesneuvelde Canadese militairen uit de Eerste Wereldoorlog? Veel vragen, waarvan slechts enkele

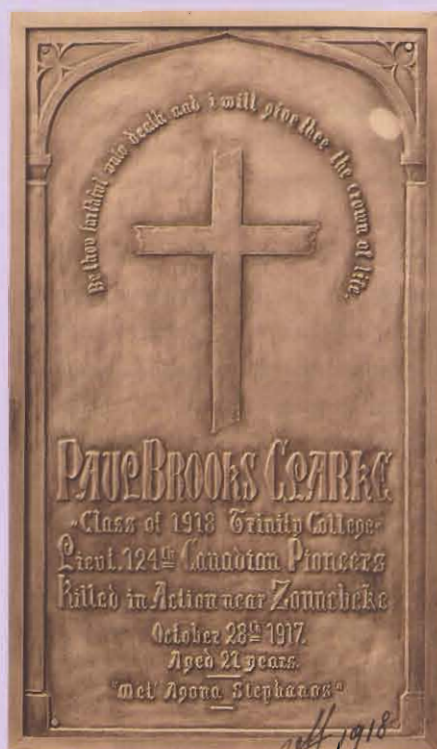
beantwoord kunnen worden. Naast schetsen en foto's bevat de portfolio ook brieven en rekeningen. Daaruit is op te maken dat hij woonachtig en werkzaam was in Boston, de Verenigde Staten, en dat hij rond 1916 een paar opdrachten heeft gedaan voor de St. Thomas church in Toronto, Canada.

Engel

Een van de opdrachten voor die kerk is het maken van een bronzen lessenaar of kathedraal in de vorm van een levensgrote engel. Op foto's zien we de verschillende stadia van ontwikkeling van het kunstwerk, eerst het ontwerp, dan het model in klei, het afgietsel in gips en vervolgens het afgietsel in brons. Op de afbeeldingen is te zien dat hij geworsteld heeft met de afmetingen van de vleugels, dat hij op zoek is geweest naar de juiste verhouding. Maar het resultaat mag er zijn. Hier is niet de eerste beste metaalwerker aan het werk geweest. Het is echt een kunstwerk van grote schoonheid, althans in mijn ogen. Het ontroert me. Ik kan mijn ogen er niet vanaf houden. De engel lijkt deze wereld te overstijgen, zelf op te stijgen, de lessenaar van zich af te werpen, zich daarvan te bevrijden.

Vergetelheid

Ik weet dat religieuze ervaringen dit gevoel kunnen oproepen, maar kunst kennelijk ook, dat is nieuw voor mij. Op internet zoek ik de website op van de St.Thomas church. Door middel van een virtuele rondleiding kan ik in de kerk kij-

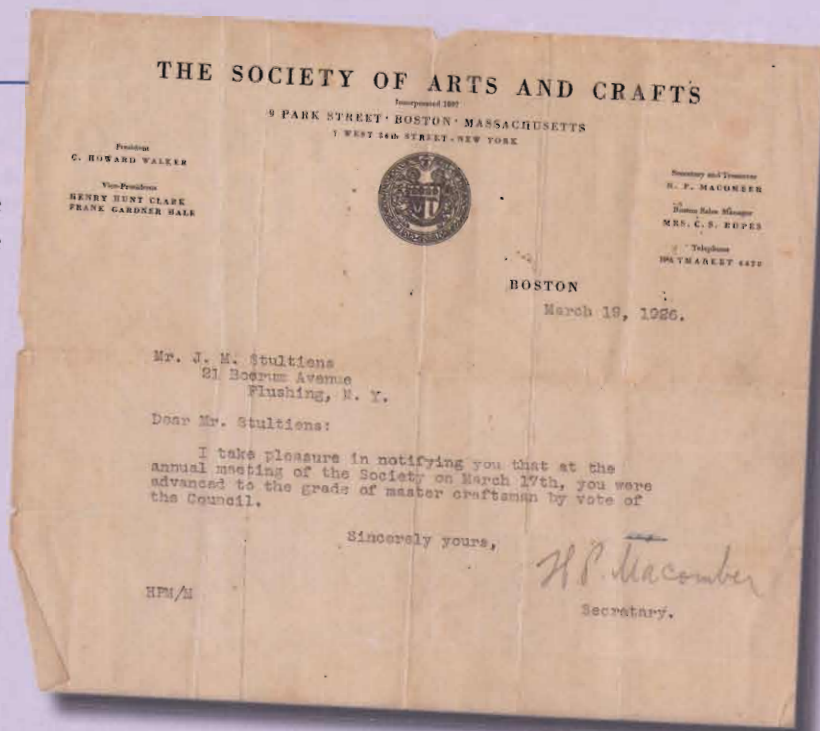
ken. Koortsachtig ga ik op zoek naar de engel. In eerste instantie is de engel niet te vinden. Pas na enige tijd ontdek ik de zijkant van het kunstwerk ergens midden in de kerk. Ik krijg de voorkant niet in beeld. De camera wil de bocht niet om. We moeten het doen met de zijkant. Ik prijs me gelukkig dat ik in ieder geval de originele foto's in mijn bezit heb. Ik kan deze voor mezelf houden en er alleen van genieten, maar anderzijds wil ik de maker en zijn collectie aan de vergetelheid ontrukken.

Schrijven

Tussen de schetsen en foto's vind ik een schrijven van The Society of Arts and Crafts Boston, die hem in 1926 bij monde van het bestuur benoemde tot master-craftsman. De titel 'meester' betekende dat je gezien werd als een voortrekker in het betrokken vakgebied. Deze gilde-achtige vereniging bestaat nog steeds en haar archieven bevinden zich in de openbare bibliotheek van Boston op de afdeling kunstgeschiedenis. Zij zijn zeer

geïnteresseerd in het verkrijgen van het archief van Joseph Martin Stultiens. De eerste decennia van de twintigste eeuw emigreerden veel vakmensen, als zilversmeden en metaalwerkers uit Europa naar Boston. Het was een artistieke voorhoede wier invloed onderwerp van belangstelling en onderzoek is van vele hedendaagse Amerikaanse historici. Mogelijk kan de portfolio van Stultiens hieraan bijdragen.

Erkenning

Ook zou het mooi zijn als hij 52 jaar na zijn overlijden als nog erkenning krijgt voor zijn werk en zijn mogelijke invloed op kunstenaars na hem. In ruil voor het afstaan van het archief, vraag ik of zij wat meer informatie hebben over deze kunstenaar. In de Ancestry Library vinden zij een World War I Draft Registration Card. Daarin wordt hij beschreven als een lange man, gemiddeld postuur met bruine ogen en zwart haar. Er staat dat hij geboren is op 15 maart 1887 in Weert (Limburg) en van beroep zilversmid is. Verderop lezen we dat hij van militaire dienst uitgezonderd is omdat hij niet de Amerikaanse nationaliteit heeft en getrouwd is.

Josephine of Fientje

Op de genealogische site van de Church of the Jesus Christ of latter-day Saints lezen we dat hij op 10 mei 1933 nog een keer getrouwd is. De naam van de echtgenote wordt niet genoemd. Rond deze periode is Stultiens weer in Nederland. Ik vind rekeningen gericht aan studio Stultiens in Den Haag. Op aantekeningen kom ik de telkens de naam Josephine tegen. Zou dat zijn vrouw zijn? Ik herinner me dat ik als kind bij mijn grootvader op bezoek ging en dat een van kamerbewoonsters Fientje genoemd werd. Mogelijk een afkorting van Josephine. Dat zou de aanwezigheid van de portfolio op mijn grootvaders zolder verklaren. Hiermee lijkt de cirkel rond te zijn, al blijven er nog vragen over.

Zichtbaar maar ongezien

De Engel is al tachtig jaar te zien in de St. Thomas kerk te Toronto, terwijl de kunstenaar vergeten was en zijn archief al meer dan vijftig jaar te verstoffen lag op een zolder in Haarlem. Door me te verdiepen in de achtergrond van Stultiens kwam ik de engel van Toronto op het spoor en ben ik een bijzondere ervaring rijker geworden.

Bart Hetebrij